

BÀI 29

RÔ-BIN-XƠN NGOÀI ĐẢO HOANG

(Trích *Rô-bin-xơn Cru-xô*)

ĐỌC – HIỂU VĂN BẢN

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS hình dung được cuộc sống gian khổ và tinh thần lạc quan của Rô-bin-xơn một mình ngoài đảo hoang bộc lộ gián tiếp qua bức chân dung tự hoạ của nhân vật.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. *Rô-bin-xơn ngoài đảo hoang* (nhan đề do người biên soạn đặt) chỉ là một đoạn trích ngắn trong cả một cuốn tiểu thuyết dài. Nội dung văn bản này không có gì khó hiểu, nhưng GV cần giúp HS đọc kĩ, hiểu sâu, nắm bắt được những gì

văn bản gián tiếp gợi lên. Mọi điều khơi gợi đều phải xuất phát từ những chi tiết trong văn bản chứ không phải từ nội dung tiểu thuyết mà GV và HS có thể đã đọc.

Nhân đây, chúng tôi cung cấp thêm một số tư liệu về nhà văn Đi-phô và tiểu thuyết *Rô-bin-xôn Cru-xô* chỉ để GV tham khảo.

a) Đe-ni-ôn Đi-phô (Daniel Defoë, 1660 – 1731) là nhà văn Anh, sinh ở thủ đô Luân Đôn trong một gia đình theo Thanh giáo. Cha ông mới đầu làm nghề sản xuất nến, sau chuyển sang nghề bán thịt. Đi-phô mới đầu được gia đình chọt cho vào học một trường dòng để sau này trở thành mục sư. Nhưng chẳng bao lâu, Đi-phô từ bỏ con đường gia đình lựa chọn cho mình và đi vào kinh doanh. Ông đã kinh qua nhiều nghề, khi buôn bán, lúc làm chủ xưởng, và đặt chân lên nhiều nước châu Âu như Tây Ban Nha, Bồ Đào Nha, Pháp, I-ta-li-a, Đức,... Có thời kì buôn bán thua lỗ, ông phải bỏ trốn sang lục địa để tránh các chủ nợ. Hoàn cảnh sinh sống ấy đã ảnh hưởng đến quan điểm của ông và để lại dấu vết trong sáng tác văn học. Đi-phô đã tham gia tích cực các hoạt động chính trị của thời đại mình, đồng thời dùng ngòi bút làm vũ khí chiến đấu. Ông đã viết hàng trăm tác phẩm châm biếm, phê phán những điều sai trái trong xã hội, và đề xuất nhiều dự án cải cách tiến bộ như mở ngân hàng, trường học cho phụ nữ, thành lập viện hàn lâm,... Tài năng văn học của Đi-phô thực sự nở rộ vào khoảng năm ông sáu mươi tuổi với một số cuốn tiểu thuyết, trong đó *Rô-bin-xôn Cru-xô* (1719) là nổi tiếng hơn cả.

b) Tiểu thuyết *Rô-bin-xôn Cru-xô* có nhan đề đầy đủ là *Cuộc đời và những chuyện phiêu lưu kì lạ của Rô-bin-xôn Cru-xô*. Tác phẩm viết dưới hình thức tự truyện. Rô-bin-xôn kể chuyện đời mình. Chàng sinh năm 1632 ở Yoóc-sai, là người ưa hoạt động và ham thích phiêu lưu, say sưa đi đến những miền đất lạ, bất chấp sóng to gió lớn và bao nỗi gian nan nguy hiểm khác. Rô-bin-xôn xuống tàu ở Hôn, theo bạn đi Luân Đôn bằng đường biển. Cuộc hành trình không trôi lọt, tàu bị đắm ở Y-a-mốt. Tai hoạ ấy không làm chàng nhụt chí. Cha mẹ khóc lóc, bạn bè can ngăn không lay chuyển được quyết tâm của chàng. Chàng làm quen với một viên thuyền trưởng tàu buôn lần này rời bến đi Ghi-nê. Chuyến đầu tiên thuận buồm xuôi gió ; chuyến thứ hai gặp cướp biển, Rô-bin-xôn bị bắt làm nô lệ ở Xa-lê, một hải cảng của Ma-rốc ; hai năm sau, trốn thoát sang Bra-xin lập trại trồng trọt. Chàng vẫn không hề nao núng, ít năm sau, lại nghe mấy người

bạn chủ trại rú rê, xuống tàu đi Ghi-nê định thực hiện một chuyến buôn bán đổi chác lớn. Tàu gặp bão, mất phương hướng rồi bị đắm. Các thủy thủ trên tàu chết hết, chỉ một mình Rô-bin-xơn sống sót dạt vào một đảo hoang ngày 30 tháng 9 năm 1659, lúc ấy Rô-bin-xơn hai mươi bảy tuổi. Trơ trọi một mình giữa chốn hoang vu chẳng có dấu chân người, chàng không nản lòng, không thất vọng. Sau khi vớt vát ở chiếc tàu đắm lập lòe mặt nước tất cả những thứ gì còn có thể dùng được, từ bao lúa mì đến chút thực phẩm sót lại, từ mấy khẩu súng, bao đạn ghém đến hòm đồ nghề thợ mộc dùng để sửa chữa trên tàu, chàng lên đảo dựng lều dưới chân đồi che nắng che mưa, rào giậu chỗ ở để phòng thú dữ. Chàng săn bắn kiếm ăn, rồi tiến tới trồng trọt, chăn nuôi, một tay làm đủ các nghề, nên chỉ sau một số năm, cuộc sống của chàng không những được ổn định mà ngày càng đầy đủ hơn. Tuy quanh quẩn chỉ có con chó và con vẹt làm bạn nhưng có lúc Rô-bin-xơn cũng cảm thấy sung sướng khi nhìn thấy tất cả cơ ngơi do bàn tay của chàng gây dựng nên.

Đến năm thứ hai mươi nhăm sống xa cách xã hội loài người, một hôm do sự tình cờ, Rô-bin-xơn phát hiện thấy những thổ dân ở vùng biển ấy ghé thuyền lên đảo hành hình tù binh. Chàng chiến đấu cứu được một nạn nhân thoát khỏi tay bọn ăn thịt người. Rô-bin-xơn đặt tên cho người da màu vừa thoát nạn là Thứ Sáu để ghi nhớ ngày hôm ấy là một ngày thứ sáu. Từ đó hai người chung sống với nhau, Rô-bin-xơn cảm thấy đỡ cô độc. Ít lâu sau, lại có những thổ dân khác xuất hiện cùng với hai tù binh, trong số đó có một người Tây Ban Nha, còn người kia chính là cha của... Thứ Sáu. Cả hai đều được cứu thoát. Cuộc sống trên đảo thêm đông vui. Cuối cùng xuất hiện một chiếc tàu đến ghé đậu ở cái vịnh nhỏ gần nơi Rô-bin-xơn ở. Bọn thủy thủ nổi loạn chiếm tàu, trói thuyền trưởng, thuyền phó giải lên bờ, định bỏ cho chết trên đảo. Rô-bin-xơn giúp viên thuyền trưởng thu hồi được tàu. Chàng trở về quê hương, có cả Thứ Sáu cùng đi, sau 28 năm 2 tháng 19 ngày sống trên đảo hoang, nơi chàng đã gửi lại bao kỉ niệm gian truân, đau khổ nhưng cũng sung sướng, tự hào.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

Hoạt động 1. Giới thiệu bài.

Đây là bước chuẩn bị vào bài ; có thể ghi đề mục trên bảng là *Tiểu thuyết "Rô-bin-xơn Cru-xô" của Đi-phô.*

– Đây là lần đầu tiên HS được học một nhà văn Anh, vì vậy chúng ta nên nói vài câu về nước Anh với thủ đô Luân Đôn, dòng sông Thêm,... để dẫn vào bài.

– Về nhà văn Đi-phô và tiểu thuyết *Rô-bin-xơn Cru-xô* chỉ giới thiệu như ở chú thích (★) trong SGK là đủ.

– Chuyện được kể ở ngôi thứ nhất. Rô-bin-xơn xưng "tôi" tự kể chuyện mình. Có thể gợi để HS nhớ lại đã từng được học ở lớp 6 truyện ngắn *Buổi học cuối cùng* của nhà văn Pháp Đô-đê cũng theo phương thức tự sự như thế.

Tất cả chỉ nên chiếm khoảng mười phút, tiếp đó tổ chức cho HS đọc văn bản.

Hoạt động 2. Hướng dẫn đọc – hiểu văn bản.

1. Đây là bước thầy và trò tiến hành ở trên lớp tương ứng với câu 1 trong SGK ; có thể ghi đề mục trên bảng là *Các đường nét bức chân dung tự hoạ*.

– Đây là bức chân dung tự hoạ (tự kể) của nhân vật Rô-bin-xơn, chân dung toàn thân, kể cả trang phục... chứ không phải chỉ có diện mạo (khuôn mặt). Đề mục *Các đường nét bức chân dung tự hoạ* ý muốn nói nhà hoạ sĩ (ở đây là Rô-bin-xơn) sắp xếp các đường nét của bức chân dung theo trật tự trước sau như thế nào. Nói khác đi là tìm bố cục của bài văn.

– Văn bản gồm bốn đoạn (ba lần xuống dòng). Tuy nhiên, xét về ý, văn bản có thể chia thành bốn phần, nhưng không trùng khớp với bốn đoạn của văn bản. GV giúp HS khám phá điều đó. Phần thứ nhất (*Mở đầu*) trùng với đoạn 1 của văn bản. Phần thứ hai (*Trang phục của Rô-bin-xơn*) gồm cả đoạn 2 và đoạn 3 của văn bản. Phần thứ ba (*Trang bị của Rô-bin-xơn*) từ "Quanh người tôi" đến "bên khẩu súng của tôi". Phần thứ tư, đoạn còn lại (*Diện mạo của Rô-bin-xơn*).

2. Đây là bước tiến hành ở trên lớp của thầy và trò tương ứng với câu 2 trong SGK ; có thể ghi đề mục trên bảng là *Diện mạo của Rô-bin-xơn*.

– Bố cục của bài văn cho thấy ngoài phần mở đầu dẫn dắt độc giả đến với bức chân dung, Rô-bin-xơn trước hết kể về trang phục (mũ, quần áo, giày dép) theo trật tự từ trên xuống dưới, sau đó đến trang bị, tức là các vật dụng mang theo, cuối cùng mới là diện mạo của chàng.

– Thông thường, trong bức hoạ chân dung, gương mặt chiếm vị trí quan trọng nhất, được hoạ sĩ quan tâm trước hết, sau đó mới đến trang phục và

các thứ khác. Thế nhưng ở đây, phần đó lại xếp sau cùng. Hơn nữa, xét về độ dài, nó cũng chiếm một số dòng ít ỏi (GV cùng HS đếm số dòng trong SGK và so sánh).

– Trên bộ mặt, ngoài một câu nói thoáng qua về nước da, Rô-bin-xơn lại chỉ đặc tả về bộ ria mép của chàng. Ta không biết gì về các bộ phận khác trên khuôn mặt như mắt, mũi, mồm, tóc, tai,... Điều này một phần do Rô-bin-xơn muốn giới thiệu với độc giả cách ăn mặc kì khôi và những đồ lễ lỉnh kỉnh mang theo người của chàng là chính. Nhưng có lẽ chủ yếu là do phương thức tự sự ở ngôi thứ nhất. Rô-bin-xơn chỉ có thể kể về những gì chàng nhìn thấy được. Không phải ngẫu nhiên, trên khuôn mặt, chàng chỉ kể về bộ ria mép to tướng của mình mà thôi. Nếu truyện được kể ở ngôi thứ ba số ít, người kể chuyện (đứng ngoài) khắc hoạ chân dung Rô-bin-xơn, trật tự miêu tả có lẽ sẽ khác hẳn. Khuôn mặt chắc sẽ được nói đến đầu tiên, sau đó mới đến trang phục và các trang bị. Cũng có thể các trang phục và trang bị được nêu lên trước, sau cùng mới tả đến diện mạo, nhưng diện mạo sẽ được nói rất kĩ, rất dài, trở thành trung tâm chú ý, còn phần nói về trang phục, trang bị trên kia chỉ là cái khung làm tôn bức tranh lên mà thôi.

3. Đây là bước thầy và trò tiến hành trên lớp tương ứng với câu 3 trong SGK ; có thể ghi đề mục trên bảng là *Cuộc sống gian nan sau bức chân dung*.

– Rô-bin-xơn là người nước Anh, đất nước nằm ở miền ôn đới trên bắc bán cầu. Chàng bị đắm tàu dạt vào một đảo hoang thuộc vùng xích đạo trong một chuyến đi biển xuất phát từ Bra-xin. Hình dung thời tiết mưa nắng khắc nghiệt đối với một người như Rô-bin-xơn ở đây. Bình luận đoạn nói về cái mũ với mảnh da dê thông xuống che sau gáy, đã thế lại còn phải có cái dù trên đầu nữa.

– Như ta biết, Rô-bin-xơn đã sống một mình ngoài đảo hoang khoảng 15 năm rồi. Mũ bằng tấm da dê ; bộ quần áo bằng da dê, không phải may bằng da dê mà là những tấm da dê buộc túm lại thành quần thành áo thì đúng hơn ; ủng cũng bằng da dê như vậy. Thời gian và thời tiết khắc nghiệt đã làm cho giày mũ, quần áo trước kia rách tan hết không còn dùng được nữa.

– Trang phục của Rô-bin-xơn tất cả đều bằng da dê. Ta hình dung trên hòn đảo hoang này có rất nhiều dê rừng. May mà Rô-bin-xơn còn giữ được cây súng, thuốc súng và đạn ghém. Nhờ có những thứ đó mà Rô-bin-xơn duy trì được cuộc

sống trong bao nhiêu năm bằng cách săn bắn và có cả da dê để làm trang phục nữa. Ta biết về sau chàng còn trồng được lúa mì nhờ mấy hạt lúa tình cờ còn sót lại trong những thứ vớt vát từ con tàu đắm, và chàng còn bẫy được cả dê về nuôi cho chúng sinh sản.

– Hai cái quai hai bên thắt lưng, chỗ để đeo kiếm và dao găm, lại dùng để đeo một cái cửa nhỏ và một cái rìu nhỏ chúng tỏ trên đảo hoang, Rô-bin-xơn không có kẻ thù phải chống chọi, nhưng các công cụ lao động như cái cửa, cái rìu lại rất cần thiết cho chàng để vào rừng chặt cây, cửa gỗ dựng lều lách chỗ che nắng che mưa, rào giậu chỗ ở để phòng thú dữ và sau này còn rào khoanh đất nuôi dê,...

4. Đây là bước thầy và trò tiến hành ở trên lớp tương ứng với câu 4 trong SGK ; có thể ghi đề mục trên bảng là *Tinh thần của Rô-bin-xơn ngoài đảo hoang.*

– Cuộc sống của Rô-bin-xơn gay go như vậy, nhưng khi khắc họa chân dung của mình, chàng không lần nào thốt ra lời than phiền đau khổ. Rô-bin-xơn trong bộ trang phục kì dị, chẳng khác nào người rừng, lại kèm theo các đồ lễ linh kính những rìu với cửa, trông càng lố lăng hơn. Nhưng bức chân dung ấy lại hiện lên trước mắt chúng ta như một vị chúa đảo trị vì trên đảo quốc của mình.

– Giọng kể hài hước của Rô-bin-xơn thể hiện rõ thêm tinh thần lạc quan của chàng. Bình luận đoạn mở đầu của bài văn. Bình luận đoạn Rô-bin-xơn kể về bộ ria mép : chàng chăm sóc, xén tỉa bộ ria mép, chàng còn hài hước so sánh bộ ria mép to tướng, vênh cao ấy với cái mắc để treo mũ.

– Rút ra bài học : Rô-bin-xơn rơi vào hoàn cảnh cực kì khó khăn. Một người khác ở vào hoàn cảnh ấy có lẽ đã chán nản, tuyệt vọng, buông xuôi rồi chết. Rô-bin-xơn không như vậy. Chàng bám chắc lấy cuộc sống, không phải chỉ là để sống lay lắt, mà luôn luôn phấn đấu để cuộc sống ngày càng tốt hơn. Chàng không để thiên nhiên khuất phục mà đã khuất phục được thiên nhiên.

Hoạt động 3. Tổng kết.

GV tổng kết căn cứ vào *Mục tiêu cần đạt* trong SGK, *Kết quả cần đạt* và những câu hỏi ở phần *Đọc – hiểu văn bản* trong SGK.